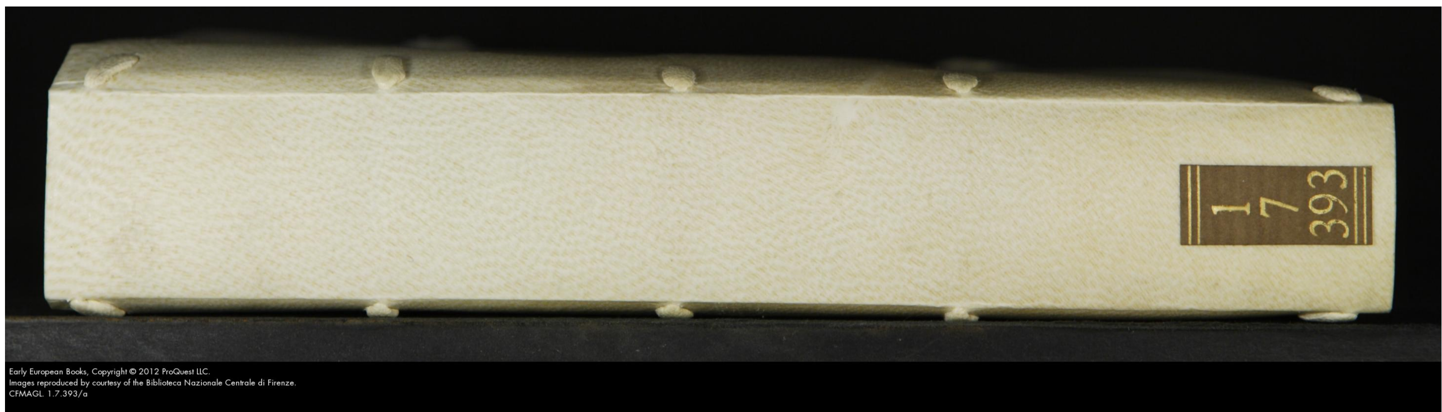
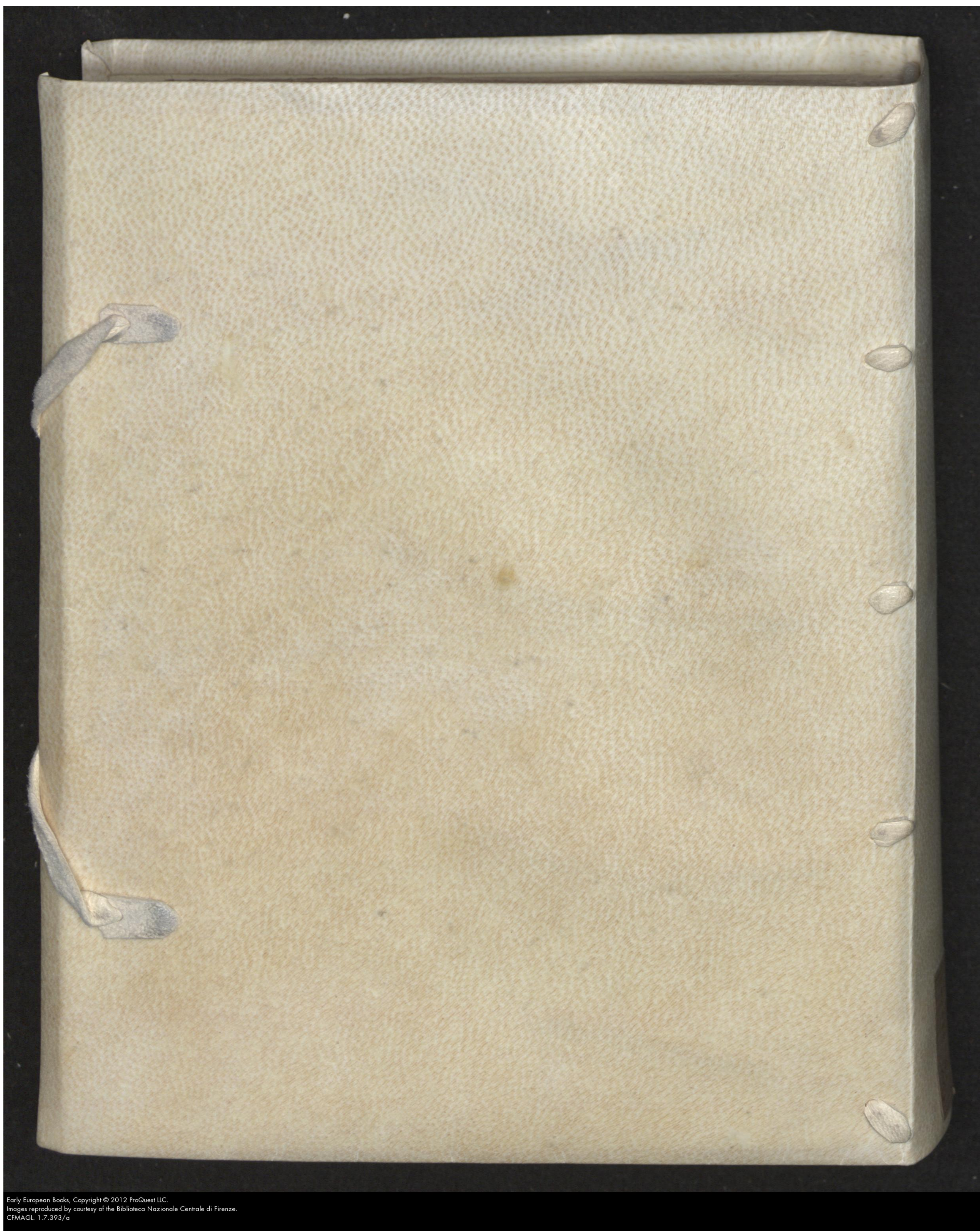

1
7
393

EPISTOLA
AD
VIRVM
*MAXIME REVERENDVM ATQVE EXCEL-
LENTISSIMVM,*
DOMINVM
CASPAREM SAGITTARIVM
SS. THEOL. D. ET HISTORIARVM
P.P. CELEBERRIMVM,
QVA EI
DE
MVNERE HISTORICI SAXONICI
gratulatur,
&
INCIPIENTIS ANNI AVSPICIA
FAVSTA AC FORTVNATA
esse jubet
M. GODOFREDVS VOCKERODT.

LITTERIS NISIANIS.

VIR MAXIME REVERENDE ATQVE EXCELLENTISSIME, PATRONE SVMME,

Reipublicæ intereſt, temporum & factorum notitiam ad poſteritatis memoriam extare. Agnoſcunt illud, qui erga genus humanum melius affecti ſunt, quam ut extra omnem humanitatem projectum cupiant, ſine lege, ſine republica ignobilem vitam ferarum ritu tranſacturum. Abſque ea enim ſi foret, carendum nobis esſet artibus & ſcientiis omnibus, divinis humaniſque inſtitutis, quæ inde tanquam ex matrice fœcundisſima orta ſunt, foventur & ſubinde læta incrementa capiunt: nec multo melior futura fuiſſet conditio noſtra, quam viventium ignobiliorum, ſenſu & ratione carentium. Qui tanta vitæ humanæ pretia mortalibus aſſererent, nullo ævo defuerunt: nec facile natio ulla iſto beneficio fraudare ſuſtinuit poſteros. Barbari Americani ex filamentis ad eventorum inſigniorum indolem complicatis nodos effingere, rerum præteritarum qualeſcunque indices. Antiquiſſimis temporibus, inter ſcriptoriæ artis rudimenta, ſaxis, lateribus, æri, obeliſcis, tanquam duraturis monumentis experimenta, poſt genitorum cognitione digna, concredita ſunt. Teſtor fidem lapidum literatorum, quorum veteres meminerunt, & forte nonnulla rudera ſuperſunt. Verum enim vero optimum conſilium eventu fruſtratum eſt, poſtquam duriſſima æris materia, victa vetuſtatis injuria, ſenſum amiſit, lineamentis vel ruina confuſis, vel tempeſtate obliteratis, vel flamma deprædante familiares rerum notas. In archivis tutior videri poterat memoriæ cuſtodia, conſecratis ſub jurata fide aſſervandis ad poſterorum uſum actis publicis, juſtarum poſſeſſionum titulis, & quicquid domi foriſque fuerat memorabile. Tantæ rei rite curandæ apud Ægyptios & Romanos ſacerdotes præfectos legimus, ut major eſſet ſub religioſis teſtibus fides. Sed quid tam inſigni ſtudio effectum ſit, infeliciſſimis experimentis cognitum eſt. Sacratiſſima enim monumenta iiſdem fatorum ludibriis, quibus ipſa impe-

ria obnoxia, ne minimum sui vestigium nobis reliquissent, nisi HISTORIA laciniis disjectis injecisset curiosas manus, & ex hominum memoria sub æternas tenebras relapsuris commodasset stylum ære perenniorem. Huicuni debemus, quæcunque veteris sapientiæ instituta ad nos pervenerunt. Obfuit heroicis temporibus historiæ ruditas, successitque longus fabularum contextus, sub quo inusitatarum virturum exempla imitaturis irrita facta sunt: nullum enim est dubium, plures, quos virtus singularis evexerat ultra sortem vulgarem, coluissemus tanquam SEMONES, nisi eos fabulosa superstitio prostituisset. Tot præclarissimarum rerum jacturam solantur, quæ supersunt, veteris historiæ reliquiæ, moribus jam tum inclinatis consignatæ, & pro tanto seculorum intervallo exiguæ: nisi forte singularis providentia subtraxit, quæ ingenium humanum prægravatura fuissent, ut saltem extaret, quantum sciri oporteret, non quantum ex universa mundi ætate posset, ne plus videretur prodegisse, quam ab humano ingenio queat capi. Verum quæcunque fuerit vel futura sit istius providentiæ ratio, culpa nostra posteritati damno esse non debet. Quin potius ex infelici illustrium hominum conditione, qui sine scriptore inglorii decesserunt, præsentis ævi & HEROUM patriæ nostræ fortunam metiri æquum est, nec pati, ut per ignaviam nostram tantarum virtutum gloria cum vita eorum extinguatur. In antiqua historia, e vetustis monumentis eruderanda, nemo æquus nostris hominibus desidiam objiciet: quanta in ea re doctorum hominum superiore ævo contentio? excussa, pervestigata, vulgata sunt omnia, quæ paulo majoris momenti videbantur. Verum qui isto beneficio cum immortali gloria conjuncto patriam afficerent, inventi sunt pauciores, sive fastidio rerum domesticarum, morbo civibus nostris familiari, sive difficultate rei prohibiti. Quam decuisset e vetustis scriptoribus, solis rectæ sapientiæ & eloquentiæ magistris idoneis, studia transferre ad res vernaculas illustrandas, mentemque & stylum veteris disciplinæ colore tinctum inferre patriæ historiæ justis monumentis condendæ? Pauci, quos æquus amavit, id tentarunt in partibus nonnullis ea industria exponendis, quorum laus nunquam intermoritura est. Fuerunt etiam, quos non

non tam ausus impiger, nec facultas idonea destitueret, quam magnatum gratia, in aperiendis archivis minus, quam par erat, propitia: imo sæpe ignavorum monachorum inhumanitas honestis conatibus obstitit, sub quorum manibus sunt illa gestarum rerum monumenta dicam, an sepulchra? Quare negata publicorum documentorum copia, sine quibus in isto genere nihil efficere licet, generosa multorum industria subsidit in obviis veterum scriptis, maluitque minus utile quam prorsus nihil agere, secura de posterorum judiciis, cum, quicquid hic peccatur, aliena culpa peccatur. Gravissima querela est Iohannis Philippi Voorburgii, Præpositi monasterii grandis vallis, consiliarii Moguntini & Herbipolensis, qui in *Vita* sua a se scripta ægre fert, *a principibus, imprimis ecclesiasticis, non æstimari, quando ex documentis situ & pulvere obsitis, & forsan nunquam lucem aspecturis, sed inter tineas & blattas tandem perituris notitias quasdam petat: veluti archivia ipsorum perpetua futura, & tot imperiorum, ex quibus nullum amplius archivium extat, & pro his sola historia defectum supplere debet, sortem nequaquam subitura essent.* Alia mens sedet SERENISSIMIS SAXONIAE DVCIBVS, SALANAE ACADEMIAE NVTRITORIBVS, qui inusitata animi magnitudine nihil unquam in se cohibitum esse voluerunt, quod ad decus publicum & posteritatis fructum pertineret. Tantum abest, ut DIVINI HEROES sufflaminent laudabiles conatus, in patriæ gloriam sempiternam paratos, ut potius inflamment excitentque doctorum hominum studia, imo amplissimis honoribus remunerentur, qui animum, peritiam, judicandi dicendique facultatem, legitima tanti operis præsidia, ad patriam ornandam & ad posteros demerendos afferunt. Fuere infesta virtutibus tempora, quibus magnæ alicujus virtutis memoriam prodere non modo ineptum, sed & capitale fuit recte facta laudantibus. Scilicet diffidebant venturi ævi judiciis, quibus demta adulatione, & emtis laudationibus in fumum abeuntibus, obnoxiam famam dictitabat scelerum conscientia: rati turpitudinem suam latebras inventuram sublato laudandarum vituperandarumq; rerum discrimine cum obliterata ex ævo suo virtutis memoria. His non modo acerba, sed & terribilis erat

H. Meibom. Introd. in Hist. Saxon. p. 90.

posteritatis commemoratio, quæ SAXONICIS HEROIBUS est jucundissima, imo ad spem immortalitatis rapit, nihil sibi conscios, in cujus judicium non æquo animo admittant post genitos. Quare de se scribi facile patiuntur, bonæ conscientiæ pretio ducti: qui si, qua sunt animi magnitudine, præclarorum factorum fructum in conscientia, quam in fama & venientium seculorum prædicatione reponere malint, exorandi nobis essent, ut majorum & sua exempla perfectissimas virtutes imitaturis posteris non inviderent. Quod facile ab iis impetrabimus, quibus non est timendum, ut quisquam non potius fiduciam morum quam arrogantiam arbitretur, superesse gloriæ suæ, & currentem scriptis de se libris per orbem terrarum famam vitæ actu comprobare. Sed ne divinæ laudes impari scribentium ingenio detererentur, valde intererat, quis earum apud posteros præco constitueretur? Non raro inepta scriptoris indoles gloriæ illorum, quos laudandos suscepit, fraudi fuit. Alexander, orbis terrarum domitor, Homeri Thersites, quam Chœrili Achilles esse malebat. Labis enim semel adspersæ, nulla postea emendatione eluendæ, exempla ex medio imprimis ævo prostant. Pronior ea in re lapsus, quam excusatior culpa. Clarorum virorum facta moresque posteris tradere, nihil est præstantius, imo ab ipsa factorum gloria propius abest: quia semel facta, & forte altera ætate ex hominum memoria elapsura efficit æterna. Sed nihil etiam magis arduum est: versandum in omnes partes ingenium exercitatum, induendus liber spiritus par factis, quæ exprimere studes, recto insistendum judicio citra gratiam, citra ambitionem. Exaggerato magnarum artium & virtutum omnium præsidiis animo sit oportet, qui tanta momenta cum laude sustinere & rite exsequi velit. Hinc cogitari potest dignitas an difficultas major MUNERIS HISTORICI, & HISTORICI SAXONICI, & hoc præsertim florentissimo literarum statu. Cui itaque SERENISSIMI PRINCIPES tanti muneris partes demandarent, diu quærendus fuisset, nec facile inveniendus par animo & viribus, nisi jam tum paratus & quasi provisus fuisset, VIR MAXIME REVERENDUS ATQUE EXCELLENTISSIMUS, CASPAR SAGITTARIUS, THEOLOGUS ET

HISTORICVS SVMMVS, SECVLI NOSTRI ORNAMENTVM. Patere VIR EXCELLENTISSIME, ut SAXONICI HISTORICI momenta omnia TIBI asseram, quæ in TE sita esse agnoverunt SERENISSIMI SAXONIAE DVCES, quorum in TE eligendo judicium comprobat eruditorum applausus. Possides summas istas virtutes sine labe, sine contagio. Quas voces si modestia accipere abnuit, appello meritorum TVORVM fiduciam, appello orbis eruditi consensum, cui publicatis ingenii monumentis, quid virtutibus TVIS debeatur, dudum mirifice approbasti. Non enim in sublimi & illustri loco, collata muneris dignitate, TE posuerunt PRINCIPES SERENISSIMI, ut specimina muneris primum a TE expectarent: vulgo enim judicari solet, meruerit quis honorem, postquam est adeptus; sed ut edita dudum cum immortali nominis TVI gloria digna TE, & TE loco, clementissimi suffragii honore declararent. Iampridem enim proprio sed generoso ratu excitus, quod paulo ante inter historici vernaculi decora posuimus, ex pervestigatis excussisque veterum monumentis pedem gloriosum retuleras ad illustrandam Germaniæ historiam, in qua TE eo usque progressum obstupuerunt rerum domesticarum studiosi, antequam ingressum senserunt, provectum improbi laboris comite acri judicio ultra, quam qui in ea re vitæ dies posuerunt. Adeo interest veterem sapientiam tanquam decus & robur ad nobile ingenii opus excudendum ascivisse. Prius itaque fuisti, quam esses electus HISTORICVS SAXONICVS. Id vero agebatur, cum nuper SERENISSIMI PRINCIPES ministeria TVA, patriæ splendori, gentis gloriæ & posteritatis usibus destinata, publica & summa dignitate honorata esse voluerunt, ut esset, cui famæ ad venientia secula prorogandæ spes concrederetur. Quam etsi sine collatis publici muneris insignibus nunquam destituisses, ut manifestior tamen esset CLEMENTIAE effectus, CELSISSIMI HEROES spontaneum TVVM affectum & præclaros conatus publici honoris præmio remunerari voluerunt. Quod nisi sponte suscepisses, sensisses ejus recusandi ademtam TIBI libertatem eruditorum consensu concordi, qui tacitis votis TE ad hoc munus dudum designaverant, quia extra TE vix quemquam tanto negotio parem recte crede-

diderunt. Dedisses posteris istius officii a TE cum indignatione requirendi causam. Ecce enim historiæ Saxonicæ ingens opus, quisquis attigerit, nisi plenus artibus, quæ in TE sitæ sunt, sub onere labetur. Habent heroica tempora & antiqua secula virtutum omnium exempla, sed posteritati nonnunquam parum profutura; quare ut religiose perscripta extarent, non multum intererat. At vero alia temporum nostrorum ratio est, quibus SAXONVM virtus vicit ac supergressa est sortem vulgarem. Deus PRINCIPIBVS nostris immiserat mentem parem ausibus plusquam humanis, ut exulem evangelii veritatem orbi senescenti redderent, & publicorum atque antiqua superstitione adultorum vitiorum se offerrent averruncos. Adversus gravissimos orbis terrarum motus, in negotio ancipiti & summa animorum trepidatione reliquorum omnium, soli consistere immoti; nec metus, nec minæ, nec dignitatum ditionumque jactura frangere animos, nec ulla terrestrium rerum pretia dimovere ab incepto DIVINOS HEROAS, pro libertate & religione spiritum impendere paratos. Tantorum factorum titulos, dudum fastis insertos, diducere in perfectissimarum virtutum exemplum, rerumque gestarum magnitudinem verbis exæquare, quantæ molis erit? Ex propiore & nostro ævo ERNESTORVM pietas, BERNHARDORVM fortitudo, FRIDERICORVM magnanimitas & clementia incredibilis, WILHELMORVM prudentia singularis, imo omnium laudum admirabilis in singulis concordia & concentus, quas partim sermonibus frequentamus, partim oculis usurpamus, non solum nostri, sed & venturorum seculorum decora, imo æternitatis pignora data sunt. Posteri enim non modo per quos parta, sed & per quos conservata & aucta est patriæ & orbis Christiani felicitas, scire desiderabunt. Tot tantosque HEROAS, qui justis monumentis immortalitati asserere velit, quam excellentibus ingenii dotibus succinctum esse decet? TVIS vero auspiciis, VIR MAXIME REVERENDE, cur tam augusti operis rite exsequendi spes imprimis despondeatur, causis addicam necessariis & audacter dicam. Neque enim invidia timenda est apud eos, qui norunt, quibus rationibus ad scribendum accesseris; est enim alia aliorum, alia TVI muneris conditio. Non mentiar, si naturam liberaliorem fuisse dicam, dum

omnia

omnia ornamenta in TE abunde contulit, quibus ad ſcribendam perfectam hiſtoriam opus eſt. Patiar alios eſſe hiſtoricos, & ſummos, & rerum Germanicarum; at hiſtoricum Saxonicum eſſe, vix ulli præterquam TIBI conceſſum eſt. Ad hoc enim, ſicut ad ſummum in unaquaque virtute, naſcendi conditio, vis inſita, peculiaris vitæ ratio & magiſtri idonei TIBI duces fuerunt. Genitus PARENTE, qui ad verum decus enitenti & præceptor & exemplum eſſe potuit. Non poſſum tacitus præterire ſingulares viri illius, B. PATRIS TUI, laudes, quia fructus earum non exiguus ad me pervenit. Non ſolum enim TIBI, cui parens, ſed & pluribus aliis ad rectiora ſtudia dux & autor datus erat, cum adhuc Brunſuigæ Gymnaſii Martiniani Rectorem ageret, & antequam Luneburgi ad ſacra munera admotus erat. Confluebat tunc ingens juvenum manus ex multis Germaniæ partibus ad Gymnaſium illud, tanquam ad emporium artium & elegantioris doctrinæ florentiſſimum, inter quos honoris cauſa nomino Chriſtophorum Scribonium, Archidiaconum in patria mea, virum religioſæ imprimis pietatis & doctrinæ laude ornatiſſimum, qui mihi admodum juveni ſummas B. Parentis TUI virtutes ſæpe prædicabat, nunc crebrioribus literis prædicare non deſinit. Cui ego tantum, quantum Ille PATRI TUO, me debere libenter agnoſco & gratus profiteor. Effecitque hæc, ſi ita vocare liceat, ſtudiorum cognatio, ut ſumma animi veneratione a pluribus annis SAGITTARIORUM nomen ſuſpexerim, & quamprimum licuit, inter virtutum Tuarum admiratores, majori obſervantia TIBI conjunctos, locum depoſcerim, quem inuſitata Tua humanitate mihi ſemel conceſſum, tuebor impoſterum omni induſtria & fide. Verum plures habuiſti enitendi altius opportunitates. Multis contigit non modo Bangerti & Conringii magiſterio, ſed & Maderi amicitia cum fructu uti, paucis uſurpare familiarius tanta Germaniæ lumina, TIBI uni hærere in eorum contubernio, Germanicæ hiſtoriæ diſcere arcana, edita & inedita in bibliothecis monumenta verſare manu curioſa dies noctesque. Erat in fatis, ut lumen ingenii Tui orbi univerſo oſtenderes, quare maturæ virtutis fama difficulter intra auguſtiſſimæ licet patriæ fines ſe continuit, quæ nominis TUI gloriæ terminos orbem terrarum & æternitatem dudum deſignaverat. Exinde in Holſatorum

magnatum notitiam pertractus, Kiloniensis Academiæ luminibus sine dubio consertus fuisses, nisi nostris terris magis propitia fortuna TE in SALANAE VNIVERSITATIS ORNAMENTVM reservasset. Hunc fatorum ordinem nec invidia turbare, nec livoris, qui felicitati nostræ insidias struebat, validæ satis vires ad perficiendum quod optabat. TV vero inclytæ hujus Academiæ sinu receptus patriam putasti, non ubi natus, sed ubi prodesse posses, ad quod TE natum esse semper existimasti. Cives vero non loco discrevisti; sed qui ornari a TE possent, in civium numero habuisti. Neque enim proprium esse debebat, quod datum universis: quid enim non est commune, quod natura optimum fecit? Compositis itaque professorii muneris rationibus omnem ejus conatum ad Germanicam historiam exornandam convertisti; sed præterquam patriæ Tuæ & SERENISSIMORVM BRVNSVICO LVNEBVRGENSIVM DVCVM, Saxoniæ nostræ potissimam rationem habendam duxisti, quod in ea majora momenta posteritatis cognitione digna deprehendebas. Ardebat animus Spalatini, Fabricii & Hortlederi consectari vestigia, qui non exiguam Saxonicæ historiæ lucem, genti gloriam, sibi honorem affuderunt. Sed horum diligentiam TE non solum levi opera assecuturum, sed etiam longe superaturum augurabantur, qui non ignorabant, quanto majora ad id perficiendum TIBI præsto sint præsidia. B. Bosius quantus vir! æternum Ienensis Academiæ decus nihil sibi deesse patiebatur, quod in literis esset elegans, rarum & curiosum. At TV hujus ut stationi ita & thoro & cimeliis omnibus successisti, auctus cum uxore, omnibus virtutibus ornatissima, & ob id summe a TE amata & post fata æstimata, incomparabili numismatum thesauro, MSS. Reinesianis & vario melioris notæ apparatu literario. Præterea affuit Deus honestissimis votis pro Saxoniæ & speciatim Thuringiæ historia illustranda conceptis, & ex improviso tot illustria documenta ad antiquum harum terrarum statum, urbium origines, jura, immunitates, privilegia, dominiorum distinctiones & circa has enatas lites, quæ immani & temporis & sumtuum impendio absque iis protrahendæ fuissent, felicius componendas pertinentia submisit, qualia ante TE vidit nemo, nec spes fuit, amplius superesse. Adeo non obscurum, divino nutu TE ad hoc munus

electum, ut Thuringiam pristino splendori restitueres, & ditiones SERENISSIMORVM DVCVM SAXONIAE, & aliorum dynastarum ac statuum perpetuæ tranquillitati immortalibus scriptis assereres. Non memorabo infinitas privatorum operas, qui temporum suorum memoriæ posteris prodendæ rationem habuerunt, quas indefesso studio conquisivisti, & ab interitu vindicasti. Qui obstetricem operam Tibi, vel potius patriæ bono, præstiterunt, nunquam officii pœnitebit, cum nomina sua TE interprete æternitatis fastis inserta legent. Manifestiora altioris providentiæ documenta visa sunt, cum per TE integra archiva, e situ & squalore extracta, legitimo loco restituta sunt. Loquor imprimis de archivo, quod inter tricennalis belli tumultus, ut tutior ejus esset custodia Ienam translatum, & in obscurum locum bibliothecæ publicæ rejectum est, ubi procul omni dubio tineis & blattis debuisset ludibria, nunquam lucem adspecturum, nisi diligentia TVA repertum thesaurum prodidisses ei, cui nunc debebatur, SERENISSIMO SAXONIAE DVCI FRIDERICO, qui non ita pridem Tonnensem dynastiam, ad quam illud pertinebat, a Waldeccio comite emtam Ducatui Saxo Gothano adjecerat. Quanta ex insperato repertæ rei essent pretia, ex absentis desiderio cognosci potuit. Nec obscure tulit SERENISSIMVS PRINCEPS, quam opportuna sibi esset istius thesauri inventio, cum autorem apertis inusitatæ gratiæ indiciis clementissime prosequeretur. Qua etsi uti nolebas, nisi ad eandem pluribus & majoribus officiis demerendam, sensisti tamen nuper novum CLEMENTIAE effectum, cum PRINCEPS GLORIOSISSIMVS amplissima SAXONICI HISTORICI dignitate merita TVA honorata, & SERENITATIS SVAE imaginem, auro exsculptam & gemmis distinctam, serenato CLEMENTIAE radiis pectori TVO apponi voluit, ut publica essent, & in omnium oculis versarentur CELSISSIMAE GRATIAE documenta. Ex quo tempore liberalius patent usibus Tuis archiva & antiqua monumenta omnia, in quibus summa cum religione versaris. Tanta est scribendi opportunitas, si honesta studia principum gratia adjuvantur. Similis fortuna TIBI Rembdæ alia omnia agenti varias scripturas Glichenses, ad Rembdanam dynastiam potissimum pertinentes, sed a canibus, felibus & muribus pessime habi-

tas objecit, quas Jenam transferri, & a sordibus purgari curavisti. Quas postquam in ordinem digestas excusseris diligentius, quot obscura momenta in Thuringica historia lucem accipient? Non possum vero a me impetrare, ut silentio involvam insigne beneficium, quo rem literariam & omnium bonorum mentes reddis ærarias. Multa maxima ingenia superioris seculi calamitas oppressit, & a prodenda posteris accuratiore temporis istius memoria continui motus, reformationem ecclesiarum consecuti, prohibuerunt. Inter hos generis nobilitate, eruditione & principum gratia florentissimus Johannes Dolscius, in publicis negotiis & obeundis legationibus diu versatus, rerum per Europam gestarum omnium interpretes & familiarium copiosissimas, & magnatum crebras literas habuit, quarum aliquot mille summo studio collegit, ut materiam sufficerent istorum temporum historiam scribentibus. Verum intempestiva mors, anno superioris seculi quinquagesimo primo, Lipsiæ in mercatu versantis viri vitam & una optima consilia intercepit: latuitque thesaurus hic literarius Salfeldiæ, per funestissimos bellorum intestinorum motus difficulter conservatus, usque ad hæc tempora, quibus TUIS, VIR MAXIME REVERENDE, auspiciis inventus cum Dolsciani nominis, multorum arcanorum temporis istius hactenus curiosissimis ignorata, notitia orbi redderetur. Non dubito, longe plura ejusmodi monumenta, hactenus cum blattis & tineis rixata, TE expectare vindicem, proditura in conspectum, si decentem a Tua eloquentia acceperint habitum. Quid enim effugere potuit curiosas manus, quibus principum gratia nihil est inaccessum, non archiva, non bibliothecæ, non privatorum scrinia? Qui nec sumtu, nec corporis viribus parcis, dummodo nihil posteris profuturum Tua culpa lateat. Nulla tam grata vulgaribus animis vitæ pretia, nec rei familiaris jactura, inter cœlibis vitæ post viduum torum incommoda, dimovere TE ab instituto possunt. Quid enim spectat cœlibatus Tuus, nisi ut TE totum sine interpellatione impenderes rei literariæ commodis, in quibus promovendis adeo evigilant curæ & cogitationes Tuæ, ut posteris, quas natura dedisset, carere malis, quam pati, ut communis posteritas minorem ex Tuis laboribus sentiret fructum? Hic unus cogita-

tationum, molitionum & consiliorum Tuorum scopus est, a quo nulla difficultate aut molestia objecta studia Tua pateris retardari. Maxima pars publicæ utilitati serviunt, quia utile, multi quia laudabile, Tu vero, quia sic agere honestum, & in eo sat magnum fructum situm putas, id semper agis, ritu stellarum in cœlo, quæ ideo lucent, ut luceant, sine alia affectatione & aspectu, nec ad utilitatem, nisi patriæ, rei literariæ & posterorum, nec ad gloriam, nisi Dei. Dudum enim fortuna Te supra pecuniæ & gloriæ cupiditatem constituit, qui sciebas, vitam ex sapientum consilio compositam ultra non indigere, quam quantum ad vitam honeste degendam satis est, & magnam famam insequentes fugere, sequi fugientes. Qua si fuisses delectatus, otiosus ea frui poteras, quæ tanta jam tum erat, ut major fieri vix posset. Quam enim terrarum partem æterna illa ingenii monumenta nominis Tui celebritate non impleverunt? Quod paulo elegantius & utilius literarum genus a doctissimis Tuis scriptis non accepit lucem? Vis consultissimam ad politioris literaturæ sacra viam? quis tutius & planius præcepto & exemplo eam monstravit, quam politissimæ commentationes de lectione & imitatione Plauti, Terentii, Ciceronis? Antiquæ gentium historiæ, multis difficultatibus obsessæ, studia quos delectant, doctissimæ in Iustinum exercitationes juvabunt. Amœniora antiquitatum selectiorum, imprimis sacrarum, capita cognoscere cupientibus serviunt cultissimæ scriptiones de Ianuis veterum, de Corona Iesu Christi spinea, de Rubra I. C. chlamyde, de Expositione infantum, de Martyrum cruciatibus in primitiva ecclesia, de Lancea, qua perfossum latus Iesu Christi, de Candida I. C. veste, de Flagellatione, de Oraculo Apollinis Delphico, de Nudipedalibus veterum, de Natalitiis martyrum. Ad morum doctrinam duæ rarioris argumenti dissertationes pertinent, altera de Tyranno, altera de Motibus heroicis, quæ cum imperio sunt. Quid memorem in sacra disciplina & asserenda evangelica veritate specimina? Harmoniæ historiæ passionis Iesu Christi insignes libri multorum commentariorum vicem præstant. Expertus est Schœnemannus, quam infirmum esset in *Armamentario* suo præsidium adversus *sagittas*, evangelica veritate tinctas? Historiæ imprimis

mis Germanicæ facies, disjectis monumentis confusa, & obscuris prolixisque commentariis horrida, quam pulchre enituit, postquam a Tua industria lucem & disciplinæ legem accepit, edito elegantissimo libello, quem Nucleum Historiæ Germanicæ inscripsisti. Quot singularia Germanicæ historiæ momenta opera Tua eruderata, & justis voluminibus descripta sunt? Iohannes Fridericus Elector Saxoniæ, Marchiones ac Electores Brandenburgici, Serenissimi Duces Brunsuico Luneburgici, Principes Anhaltini, Marchiones Misniæ Eccardus I. & II, Illustrissimi Comites Rutheni, singulares Tui Mæcenates. Archiepiscopatus Magdeburgicus, Episcopatus Numburgensis, Westphalia, Marchia Soltwedelensis: civitates Saxoniæ inferioris præcipuæ, Bardevicum, olim illustre, nunc in ruderibus jacens, Luneburgum, Halberstadium, Lubeca, Brunsuicum, Rensburgum, Goslaria, & inter Germanicas civitates fere princeps Norimberga. Thuringia vero nostra quot ornamentis a Tua industria honorata est? Dedignari cœpit ineptos scriptores, qui hactenus ad ejus historiam ornandam, an deformandam accesserunt, postquam Tuis monumentis illustrata est, epistola nempe Tua de antiquo Thuringiæ statu & luculentis commentariis, altero de Antiquitatibus regni Thuringici, altero de Antiquitatibus Gentilismi & Christianismi Thuringici, quibus nuper accesserunt Antiquitates Ducatus Thuringici. Superest Historia templi Ienensis Academici, ILLVSTRI VIRO LYNCKERO dedicata, quam ideo non in reliquorum librorum censu pono, quia, si deessent omnes, hic unus virtutis Tuæ summæ, raræ pietatis & inusitatæ liberalitatis monumentum æternum apud posteros extitisset. Non solum enim RECTORATVS TVI ACADEMICI conatum omnem in id convertebas, ut sacræ ædi miris modis deformatæ pristina dignitas redderetur, laceræ fenestræ reficerentur, sedilia nova fabricarentur, & omnia ad decentem cultum componerentur, sed & sacris matutinis inducendis, & singulis Dominicis celebrandris, dux & autor fuisti. Sub finem superioris seculi Georgius Mylius, theologus summus, primus consilio suo & auctoritate, auspiciis SERENISSIMORVM SAXONIAE DVCVM, FRIDERICI WILHELMI, IOHANNIS,

NIS, IOHANNIS CASIMIRI, ET IOHANNIS ERNESTI templum istud antiquo squalore sordidum expurgari, &, emendatis structuræ vitiis, academicis usibus aptum reddi curavit. Vir in adversis, quæ eum per vitæ dies exercuerunt, nunquam trepidus, ad audendum præclara animo, ad perficiendum consilio & viribus instructus. Hujus TU, VIR MAXIME REVERENDE, ausus imitatus, in reliquo vitæ actu similis factus es, dum similiter adversus novercantis fortunæ impetum immotus invictusque in præclare agendi & gloriæ divinæ promovendæ proposito persistis. Malignior fortuna, dum fata exasperat, ad ea fortius sustinenda bonas mentes roborat, quas qui oppressum eunt, erigunt altius. Deest nunquam, unde honestis ingeniis ægre fiat, & egregii conatus suffocentur; sed paulo generosior animus, si quid secus ac meritus fuerat pati cogitur, ad suum emolumentum convertit. Dedisti grande patientiæ documentum, cum inter medias ærumnas adeo non visus es commoveri, ut & delectari fortunæ acerbitate, tanquam ad majores ausus incitamento, videreris. Verum enimvero tristium curarum finem elapsus annus attulit, sub cujus terminalia sepultas solicitudines abjicimus, aut cum novo ad perferendum novas vires acquirimus. Ingredere itaque VIR MAXIME REVERENDE, sub lætioribus renascentis anni auspiciis & amplissima NOVI MUNERIS dignitate, quem pressisti hactenus laborum cursum, in unius Dei gloriam, patriæ splendorem & posterorum utilitatem directum. Quem ne sinister casus turbet, aut livor obsideat, ex animo omnes precantur, quibus rei literariæ commoda cordi sunt. Quæ cum in festinatiore abitu Tuo non leve periculum aditura esset, ei & toti patriæ seram TUI jacturam optamus. Ego vero, cur pro incolumitate TUA solicitiora vota concipiam, causas habeo graves & singulares. Non dubito meliorem appellare fortunam, & publica voce prædicare, quæ me inter eos conseruit, quos amore Tuo complecteris, foves, tueris, & pro quorum salute vigilantius excubas. Hanc affectus Tui erga me fiduciam tot inusitata humanitatis expressa documenta fecerunt, magnitudinem innumera beneficiorum genera declaratunt, ut de eo dubitare amplius nequeam, nec tam in eo augendo quam summa pietate retinendo, laborandum mihi esse intelligam. Quicquid enim de volun-

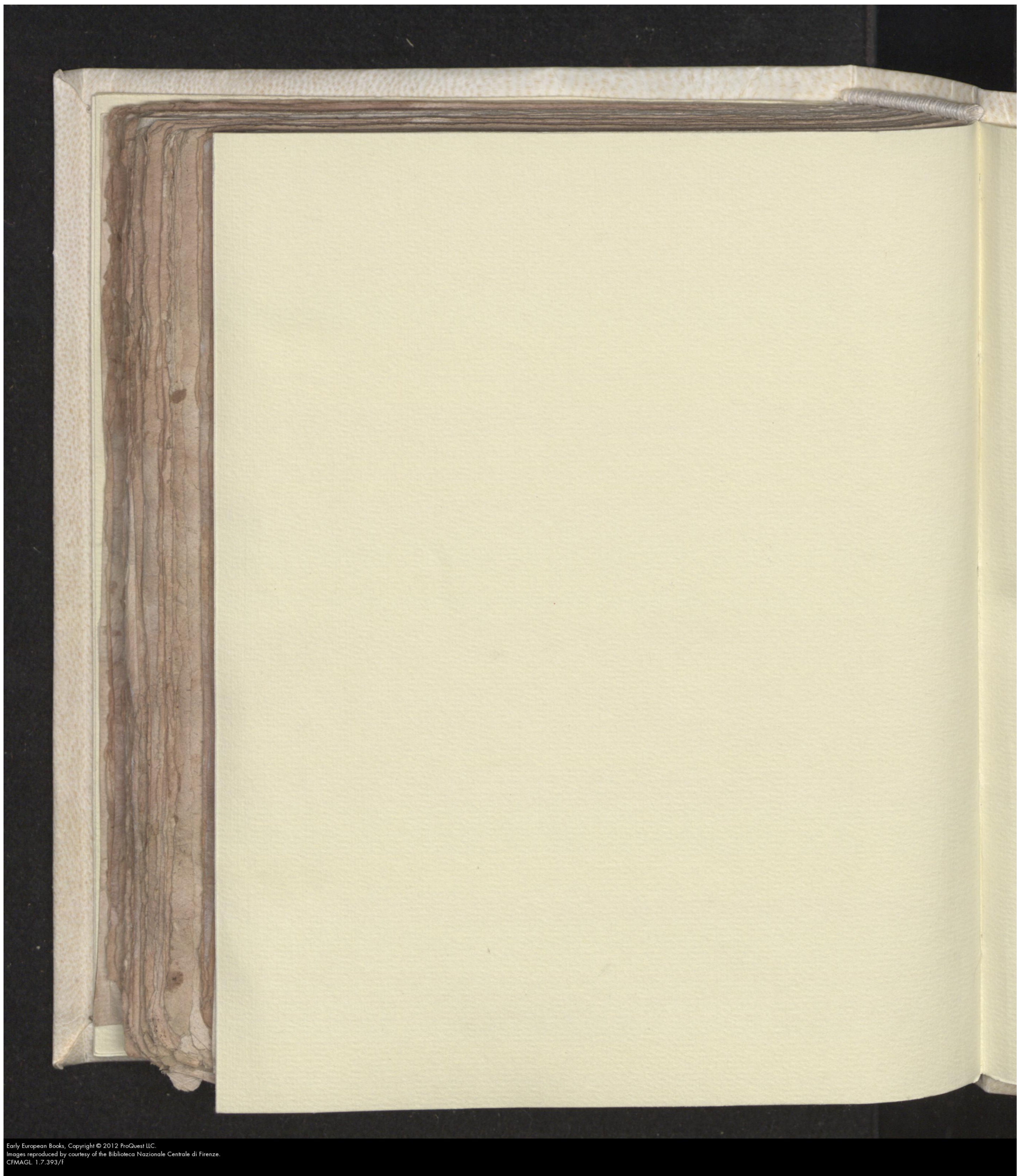
tate

tate Tua dixero minus erit, tantus est Tuorum erga me meritorum numerus, quem nulla prædicatione exprimere, vix cogitatione assequi valeam. Impius sim, si, quos hactenus in studiis literarum feci progressus, quos tamen admodum exiguos esse sentio, Te præcipuo duce, Te comite factos esse inficier. Quicquid hucusque ingenii exercendi gratia suscepi, (ineptus enim sim, si qualescunque conatus meos literarios alio, quam exercitamentorum loco, haberi velim, insanus, qui a me aliter habitos putet) Tu autor, Tu mihi hortator fuisti, lectione Tua liberalissime adjuvisti, legenda suppeditasti, adeo ut Tuo consilio & auxilio tentandi perficiendique omnia ratio constaret. Ista tam insignis voluntatis Tuæ abundantia hanc pietatem a me expressit, ut Tua incolumitate læter tanto impensius, & collatam novi muneris dignitatem expressioribus faustæ sortis ominibus prosequar, quanto copiosius Tuum in me ornando studium semper extitit: turpe mihi futurum ratus, a quoquam observantiæ significatione superari, qui meritorum a Te in me profectorum multitudine concedo nemini. Etsi autem summam debitorum in me residere patiar, ingenua tamen professio efficiet, ut apud alios non videar ingratus; Tibi enim me satis gratum probaturus, imo cumulatissime satisfacturus sum, si eundem, quem Tibi præfinivisti, & ad quem dicta factaque Tua collineant omnia, scopum, nempe Dei gloriam, mihi propositum esse senseris. Quod facio potissimum præcepto Tuo & exemplo. Vale VIR SUMME & vive feliciter in seculi ornamentum! Scribebam Jenæ Calend. Jan. MDCLXXXIX.

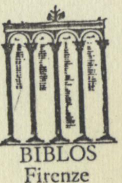
323

139

005644908
005644909
005644910
005644911
005644912
005644913

1.7.393

- controllo collazione;
- restauro carta (sutura di strappi e lacune, imbrachettatura, rammendo alla piega): carta giapponese Vang 517, veline giapponesi Vang 502, 508 e 561, adese con Tylose MH300p al 6%;
- ricomposizione fascicoli;
- pressatura tra cartoni, sotto pressa a colpo;
- preparazione fogli di guardia struttura "C" in Ingres Vang 20231 e pelle uovo;
- loose guard in giapponese Vang 517;
- cucitura piena su 3 nervi di capra allumata , ripieni di fettuccia di lino intrecciata: fili di lino inglese ritorto;
- incollatura del loose guard;
- posa in squadra del volume, dopo rifilatura guardie in testa e piede, e passaggio in colla, rimossa a spugna: Tylose MH300p 6%; prima della completa asciugatura leggera stondatura del dorso;
- bloccaggio cartoncino LC a filo delle controguardie;
- indorsatura: caselle ricoperte in carta giapponese, adesa con Tylose MH300p 6%; indorsatura in pelle uovo a pezzo unico con finestre, per l' emersione dei nervi;
- capitelli naturali con anima in capra allumata, ripiena di fettuccia di lino intrecciato, passanti al centro fascicoli e sotto catenella: filo di lino ritorto;
- piegature coperta: in sequenza, piegatura del rimbocco al piede, in testa, al piatto posteriore, al dorso e al piatto anteriore; le piegature vengono agevolate dall' uso di un punteruolo arrotondato in punta con cui si esercita pressione sulla linea di piegatura dalla parte del carniccio;
- taglio della pergamena: per gli incastri le misure sono state individuate con sesta e segnate con punteruolo mentre la foratura è ottenuta con fustella fine; sagomature con slim-knife;
- infilatura dei nervi e dei capitelli in fori ottenuti a fustella media;
- piegatura dei labbri; lacci in capra allumata.

luglio 1998

005644912
005644913

